Middenstandsprogram

Pg, Schilthuis: Er is aan u ter goedkeuring voorgelegd een middenstandsprogram van onze Partij. Als eerste aan zulk program te stellen eis mag verlangd worden, dat het zijn grondslag vindt in ons beginselprogram. Het mag niet meer zijn dan de uitwerking van ons beginselprogram, afgestemd op de bijzondere vraagstukken, welke de middenstand betreffen. Het middenstandsprogram en de daarin vervatte wensen moeten dus blijven binnen het kader van het beginselprogram.

Aan die voorwaarden voldoet het aan het congres voorgelegde ontwerp. Opgesteld is het door de directeur van de Dr Wiardi Beekman Stichting in samenwerking en overleg met het centrale bestuur van de sectie middenstand van die Stichting. Daarin hebben partijgenoten zitting, die actief in middenstandsbedrljven werkzaam zijn, benevens andere deskundigen in middenstandsvraagstukken.

Onze uitgangspunten.

Bij de opstelling van het program is uitgegaan van twee grondslagen. In de eerste plaats par. 12 van het beginselprogram. Daarin geeft de Partij als haar oordeel te kennen, dat de middenstand, zijnde het kleinbedrijf in handel, nijverheid (dat is dus het ambacht) en verkeer een belangrijk element is van de samenleving. Verder staat er, dat een gezond en goed geordend kleinbedrijf, dat zijn taak verricht binnen het raam van het algemeen belang, ook in de democratisch-socialistische maatschappij een belangrijke functie zal vervullen.

Hieruit volgt, dat het algemeen belang er mee gediend is, dat de middenstand zijn taak zo goed mogelijk verricht. Daarom dienen wij er naar te streven, dat de middenstander de gelegenheid krijgt en behoudt om zijn taak goed te vervullen en belemmeringen, die hem daarbij in de weg staan en die niet onvermijdelijk zijn, verwijderd worden.

De tweede grondslag die ik op het oog heb, is ons socialistisch streven naar een rechtvaardige verdeling van het nationaal inkomen. Daaruit vloeit voort onze overtuiging, dat ieder — en dus ook de middenstander — wiens werk economisch verantwoord is en die zijn arbeid naar behoren verricht, er recht op heeft, dat hij zich met de vruchten van zijn werk een redelijk bestaan kan verschaffen. Wij behoren hem daarbij behulpzaam te zijn. Het behoeft in onze kring nauwelijks betoog, dat het bezit van een redelijk bestaan er toe bijdraagt, dat men zijn maatschappelijke functie goed vervult. Dat de middenstander zijn taak goed vervult, is, zoals par. 12 van het beginselprogram ons leert, in het algemeen

belang en hierin ligt een tweede argument waarom wij ons best behoren te doen, dat de middenstander een bevredigende mate van bestaanszekerheid verkrijgt.

Ziehier in het kort de grondslag van het middenstandsprogram. Er blijkt uit, dat de doelstelling van het program om de omstandigheden te verbeteren, waaronder de middenstander werkt en hem meer bestaansmogelijkheid te verschaffen, haar basis vindt in het algemeen belang en tevens de belangen van de middenstander zelf dient. Wij moeten ons er echter voor hoeden, het groepsbelang naar de voorgrond te laten komen en het ontwerp-program bezondigt zich daaraan dan ook niet.

Slechts mag geconstateerd worden, dat onze actie in zake de middenstand, uitgaande van onze socialistische beginselen, tevens ten goede komt aan de middenstander zelf. Daarom behoort die dan ook en wel met name, zoals ik nog nader zal aantonen, de kleinere middenstander, thuis in de Partij van de Arbeid.

Welke taak heeft de middenstand?

Ik moet nu nader ingaan op de taak van de middenstand. Voor de detailhandel, waartoe wij behalve de winkeliers ook de markt- en straathandel moeten rekenen, bestaat die hierin, dat hij de goederen van de fabrikant, de importeur of de groothandel, bij wie zij worden ingekocht, brengt bij de verbruiker op de plaats en op het tijdstip, waarop die ze nodig heeft en voorts in de verlangde hoeveelheid, soort en kwaliteit en tot redelijke prijs. Het is duidelijk, dat alle verbruikers en dus de gehele bevolking er belang bij heeft, dat die taak naar behoren wordt verricht. De ambachtsman en de ondernemer op het gebied van het verkeer levert, althans wat de ambachtsman betreft, ook veel goederen, maar de nadruk ligt toch op het leveren van diensten. Ook daar is het algemeen belang ten zeerste gemoeid met de wijze, waarop de taak wordt verricht.

Invloed van vestigingsbeleid.

Een belangrijke zaak op dit gebied is het vestigingsbeleid. Het bestaan van een te groot aantal ondernemingen in een bedrijfstak van de middenstand heeft namelijk blijkens de ervaring uit de vóór-oorlogse crisisjaren een ongunstige invloed op de wijze, waarop de middenstand zijn werk verricht. Het is niet zo, dat bij een overmatig aantal ondernemingen de concurrentie toeneemt en deze tot lage prijzen leidt, waarvan de verbruiker profiteert.

Gevolgen van overbezetting.

De ervaring uit de crisisjaren heeft geleerd, dat overbezetting in bedrijfstakken van de middenstand leidt tot allerlei ellende onder de middenstanders en tot volkomen ongeordende toestanden, die ook voor het publiek schadelijk zijn. Zij kan wel een ongebreidelde concurrentie en daardoor tijdelijke afbraakprijzen ten gevolge hebben, maar een te groot aantal ondernemers in eenzelfde bedrijfstak drukt ook voor allen de omzet. En nu zijn er verscheidene groepen in de detailhandel, waar men duidelijk kan zien, dat te kleine omzetten juist de prijzen doen stijgen. De ondernemer moet namelijk van zijn zaak leven. Bij een te kleine omzet slaagt hij daarin alleen, als hij zijn verkoopprijzen hoger stelt dan bij een kleiner aantal ondernemers, aangepast aan de behoefte, nodig zo zijn. Zo komt bij een teveel aan bedrijfsgenoten de kleine ondernemer uit lijfsbehoud tot te hoge prijzen ten koste van de verbruiker.

Overbezetting in de middenstand is een uitvloeisel van een gebrek aan ordening. Zij schaadt de verbruiker, vooral omdat de middenstander er door komt in omstandigheden, die hem buiten staat doen zijn om zijn nuttige maatschappelijke taak goed te vervullen. Daarom is het ten behoeve van het algemeen belang zaak, dat zij bestreden wordt en dat maatregelen worden getroffen ter voorkoming van overbezetting, alsmede, voor de gevallen, waarin zij reeds is ontstaan, tot gezondmaking of sanering. Onze Partij geeft zich daartoe reeds lang moeite en in het ontwerp-program worden die maatregelen bepleit.

Tot die maatregelen behoort in de eerste plaats een completering van de voorwaarden, die onder de geldende wetgeving gesteld worden voor het verkrijgen van een vergunning tot het vestigen van een nieuwe zaak. Reeds sedert 1937 is in zeer veel takken van kleinbedrijf nieuwe vestiging alleen toegestaan als men daarvoor een vergunning heeft. Men moet daarvoor namelijk voldoen aan zekere eisen van bekwaamheid en credietwaardigheid. In de gebreken, die in de crisisjaren zo sterk tot uiting zijn gekomen, heeft dit wel enige verbetering gebracht, maar niet in voldoende mate. Ook nu nog doet het euvel der overbezetting zich telkens weer gelden en blijkt het tekort aan ordening schade te doen aan de wijze, waarop de middenstand zijn taak uitoefent.

Voorkomen kan de overbezetting worden, als aan de voorwaarden voor het verlenen van een vestigingsvergunning nog wordt toegevoegd, dat die alleen wordt verleend, als aan de nieuwe vestiging behoefte bestaat. Daarom strijden wij voor de inschakeling van het behoefte-element en daarom wordt die in het program bepleit.

Gezondmaking.

Waar overbezetting bestaat en haar slechte invloed doet gelden, kan gezondmaking verkregen worden door inkrimping van het aantal der bedrijven. Het ligt voor de hand, dat degenen, die moeten afvloeien, niet aan hun lot mogen worden overgelaten, dat bij hun aanwijzing geen willekeur mag optreden en dat uitgegaan moet worden van vrijwillige afvloeiing. Op het eerste gezicht lijkt dat moeilijk, maar de ervaring leert het tegendeel. In Zwitserland en ook in Denemarken worden behoefte-element en vrijwillige sanering reeds lang in verschillende bedrijfstakken met succes toegepast en in ons eigen land kennen wij de sanering met vrijwillige afvloeiing in de melkhandel.

Wie het bedrijf verlaat, komt in aanmerking voor een uitkering, ineens of periodiek. De middelen daarvoor worden opgebracht door de overgeblevenen en nu is het merkwaardige, dat dit niet behoeft te leiden tot verhoging der verkoopprijzen. Uit de ervaring blijkt, dat door deze ordening de efficiency, doelmatigheid, van de uitvoering der middenstandstaak zoveel beter wordt, dat de overgeblevenen een redelijk bestaan krijgen, de afgevloeiden vrijwillig heengaan, de verbruiker een betere service krijgt en de prijzen niet verhoogd worden en zelfs dikwijls bij dit alles nog een verlaging ondergaan. En nu wil ik er in het bijzonder de aandacht op vestigen, dat deze beide voordelen op het gebied van het vestigingsbeleid, waarop het program aandringt, een uitwerking zijn van par. 12 van het Beginselprogram, dat immers de wenselijkheid uitspreekt van gezondmaking en ordening, opdat de middenstand zijn nuttige taak goed kan vervullen.

Recht op redelijk bestaan.

Nu wil ik mij nog begeven op het gebied van de rechtvaardige verdeling van het nationale inkomen, het recht op een bevredigende mate van bestaanszekerheid. Tot dusverre staat het te dien aanzien met een zeer groot gedeelte van de middenstanders slecht. Natuurlijk zijn er welvarende detailhandelszaken en grote winkelbedrijven, die men nauwelijks bij de middenstand kan rekenen. Veel groter echter is het aantal der kleinere middenstanders en hoe het met hen staat, kan men van tijd tot tijd zien in de publicaties van het Economisch Instituut voor de Middenstand. Dat is een instelling, die indertijd tot stand gekomen is op initiatief van de georganiseerde middenstand en de steun geniet van de regering. Voor verscheidene takken van de middenstand heeft het instituut onderzocht, hoe het staat met de beloning, die de middenstanders voor hun taak ontvangen.

De publicaties van het Instituut zijn interessante, maar geen opwekkende lectuur. Daarin worden de onkosten der onderzochte ondernemingen gesteld naast de baten. In die onkosten is dan ook een post opgenomen voor de beloning, die de ondernemer toekomt voor zijn arbeid en de bedoeling is, dat die beloning gelijk is aan het salaris, dat betaald zou moeten worden, als het werk van de ondernemer zou worden waargenomen door een betaalde kracht. Daarenboven is een matige winst niet ongeoorloofd, maar in talloze gevallen komt het daartoe niet. Telkens blijkt uit de publicaties van het Instituut, dat in een zeer groot aantal gevallen de baten uit de zaak de onkosten niet dekken. Wat dat voor de ondernemer zeggen wil, kan men natuurlijk eerst beoordelen, wanneer men weet, welk bedrag er voor ondernemersloon in de onkosten is opgenomen. En nu treft het mij telkens weer, welke lage bedragen het Instituut daarvoor opneemt. Ook als het gaat om zaken, die helemaal niet zo erg klein zijn, is het bedrag voor ondernemersloon vaak lager dan het loon van een geschoolde vakarbeider. En dan bedenke men, dat die nog verschillende sociale voorzieningen geniet, welke voor middenstanders niet gelden en die in geld uitgedrukt, toch een lang niet onbelangrijke som vertegenwoordigen.

Groot aantal randbedrijven.

In talloze gevallen blijven dus de baten uit de zaak beneden de onkosten en dat wil dan zeggen, dat er minder uitkomt dan het ondernemersloon, dikwijls zoveel minder, dat de ondernemer een kommervol bestaan heeft. Hij leeft dan op de rand van het bestaan en daarom spreekt men dan van randbedrijven. Het percentage daarvan is in sommige takken van de middenstand onrustbarend groot. Men komt vaak tegen percentages van 60 en dikwijls nog heel wat meer. De schoenherstellers behoren tot de groepen met de meest verontrustende aantallen van zulke randbedrijven.

De aanwezigheid van een overmatig aantal bedrijfsgenoten draagt dikwijls bij tot deze ongewenste toestand, waardoor onze wens, dat wie zijn werk goed doet, recht heeft op een redelijk bestaan, ver van de verwerkelijking blijft. Ordening moet hier verbetering brengen en de mogelijkheid scheppen voor verheffing van het economische en sociale peil van talloze kleinere middenstanders. Op sociaal gebied kan dat verkregen worden, doordat verschillende sociale voorzieningen ook voor hen gaan gelden. Een eerste stap in die richting was de opneming der zelfstandigen in de noodregeling voor de Ouderdomsvoorziening. Een tweede stap zal gezet worden, wanneer het nu bij de Tweede Kamer in behandeling zijnde

wetsontwerp Kinderbijslag- kleine zelfstandigen wet zal zijn geworden.

Eigenlijk is dit geen middenstandsontwerp, maar er zullen toch wel veel kleine middenstanders van profiteren. Een ruime voorziening brengt dit wetsontwerp nog volstrekt niet en van vele zijden is en wordt aangedrongen op een vrijgeviger regeling. Wat onze fractie in de Tweede Kamer daarover in het midden heeft gebracht, heeft reeds tot enige verbetering geleid, maar ook nu nog blijft er veel te wensen. Dit neemt echter niet weg, dat weer een begin is gemaakt, van waaruit moet worden voortgewerkt.

Middenstandscredietwezen.

Tot versterking van de economische positie van de kleine middenstand kan, zoals ik reeds heb uiteengezet, bestrijding van de overbezetting bijdragen door middel van behoefte-element en sanering. Van belang op dit gebied is ook het middenstandscredietwezen. Dat is in ons land goed georganiseerd en veel daarvan is te danken aan onze pg. Vos, toen die minister van Economische Zaken was. Enige verbeteringen zijn echter nog wel wenselijk en die staan in het program vermeld. Daar wordt ook gepleit voor steun aan de ontwikkeling van het volkscrediet. Dit wordt verleend aan mensen, die zekere duurzame gebruiksartikelen nodig hebben, zoals meubels, vloer-bedekking, een fiets, maar niet over voldoende middelen beschikken om die artikelen dadelijk en ineens contant te betalen. Zij krijgen nu van de daarmee belaste volkscredietbank het benodigde bedrag, waarmee zij de winkelier contant kunnen voldoen en dat zij geleidelijk aan de bankinstelling terugbetalen.

Deze vorm van crediet brengt het voordeel, dat de koper geen geld behoeft op te nemen tegen woekerrente en dat de winkelier geen crediet behoeft te geven aan zijn klanten. De winkelier is daartoe namelijk financieel ook niet in staat en komt door het geven van crediet gemakkelijk financieel vast te zitten, of moet zich wenden tot instellingen, die hem op zeer zware condities willen helpen. De besturen van verschillende gemeenten hebben volkscredietbanken opgericht, die goed werken en welker bestaan niet alleen van belang is voor het publiek, maar ook voor de middenstanders, voor wie het verkopen op crediet steeds een bron van veel ellende is geweest.

Belastingen.

Het ligt voor de hand, dat het ontwerp-program een paragraaf bevat over de belastingen. Ik

wil alleen even ingaan op de omzetbelasting, die voor de middenstanders een bron is van zorg en waarin zij een belemmering zien voor de vervulling van hun taak. Theoretisch gaat die belasting buiten de middenstanders om, omdat het de bedoeling is, dat zij gedragen wordt door de koper der goederen en door degenen, te wier behoeve de diensten worden verricht. In de practijk echter heeft de wijze, waarop de omzetbelasting geïnd wordt, een storende invloed op de bedrijfsvoering van de middenstand en daarom dringen wij aan op wijziging van de inningsmethoden. Dat geschiedt ook in het program.

De eigen taak.

In het program is volstrekt niet vergeten, dat de middenstanders ook zelf in belangrijke mate kunnen bijdragen tot versterking van hun economische positie en dat ook zij zelf er veel aan kunnen doen, dat hun taak verricht wordt met zo gering mogelijke kosten voor de gemeenschap. Daartoe beveelt het program verschillende vormen van samenwerking aan. Er bestaan op dit gebied ook in ons land reeds verschillende voorbeelden, maar er kan veel meer worden gedaan.

Over het algemeen zijn de middenstanders te weinig organisatie-gezind en daarom zijn aansporingen te dien aanzien in een program als het onze volkomen op haar plaats. Het program is voornamelijk een opsomming van hetgeen overheid en middenstand beide kunnen en dus behoren te doen om teweeg te brengen, dat de middenstand zijn voor de gehele bevolking zo belangrijke taak op zo doelmatig mogelijke wijze kan verrichten en dat daarmee voor de gemeenschap zo weinig mogelijk kosten gemoeid zijn. Naarmate wij dichter bij dat doel komen, verbetert ook steeds meer de economische en sociale positie, die voor tallozen der kleinere middenstanders werkelijk onvoldoende mag worden genoemd en niet aan de redelijke eisen voldoet.

Geen onvervulbare wensen.

Onvervulbare eisen bevat het program niet. Ook zijn die eisen voor het grootste gedeelte niet nieuw, want de meeste daarvan zijn onzerzijds reeds lang en herhaaldelijk in de volksvertegenwoordiging en elders bepleit, waarmee niet zelden gunstige resultaten of een begin van succes is bereikt. De wensen, die wij op grond van onze beginselen ten aanzien van de middenstand koesteren, zijn nu in dit program bijeengebracht. Voor al diegenen onder de partijgenoten, die in verschillende vertegenwoordigende lichamen en in de

organen der Partij met middenstandsvraagstukken in aanraking komen, zal het program een leidraad kunnen zijn, om zich in details te vergewissen van de houding, welke de Partij tegenover de vele middenstandsproblemen aanneemt.

In onze politieke actie zal het program behulpzaam kunnen zijn om de middenstanders en vooral de kleineren onder hen er van te overtuigen, dat zij uit hoofde van hun economische en maatschappelijke positie in onze samenleving thuis behoren in de Partij van de Arbeid. Men bedenke, dat zeker 2 millioen Nederlanders, waaronder begrepen de ondernemers en de werknemers, die in middenstandszaken werkzaam zijn, met hun gezinnen, voor hun bestaan afhankelijk zijn van de gang van zaken in de middenstand. Nauwkeurig kan dat aantal niet worden vastgesteld, omdat de grens tussen middenstand en grootbedrijf niet precies is aan te geven, maar 2 millioen is zeker een voorzichtige schatting. Ik heb in mijn uiteenzetting niet alle punten besproken, die in het program ter sprake zijn gebracht, doch daaruit slechts een greep gedaan, die de algemene strekking aangeeft. Anders zou ik te veel van de tijd van het congres moeten vergen. Zo heb ik niet gesproken over de wenselijkheid van georganiseerd overleg tussen werkgevers en werknemers ten behoeve van de verhouding tussen deze beide groepen, ook in de middenstand. Ook uitbreiding en verbetering van de vakopleiding en scholing van het personeel, zowel als van de, ondernemers, wordt in het program aanbevolen. Ook is er aandacht gewijd aan de verhouding tussen de verschillende vormen van detailhandel. Dat zijn dus naast de middenstands-winkeliers ook de markt- en straathandel, de coöperatie en de grootwinkelbedrijven. Zij hebben alle hun eigen doelmatigheid. Zij hebben alle tot taak het gemeenschapsbelang te dienen. Voor elk van hen is er plaats in het grote geheel.

Kennisneming van de inhoud van het program zal u hebben aangetoond, dat het program nog verschillende andere aanbevelingen en wensen bevat, die alle tezamen het algemeen belang tot uitgangspunt hebben en tevens de belangen van de middenstand bevorderen. Wij dienen ons er daarbij ook rekenschap van te geven, dat een gezonde middenstand niet alleen op economische gronden een belangrijke rol vervult in onze samenleving, maar dat die ook bijdraagt tot een harmonische opbouw van de gemeenschap.

Op al deze door mij besproken gronden meen ik, goedkeuring van het ontwerp-middenstandsprogram bij u te mogen aanbevelen. (Applaus).